

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено структуру та динаміку сукупного кредитного портфеля банків України за останні роки; виявлено перспективи розвитку кредитної діяльності українських банків.

Аннотация. Исследованы структура и динамика совокупного кредитного портфеля банков Украины за последние годы; выявлены перспективы развития кредитной деятельности украинских банков.

Annotation. The structure and dynamics of the aggregate loan portfolio of Ukrainian banks in recent years have been considered, the prospects of development of credit activities of Ukrainian banks have been suggested.

Ключові слова: комерційний банк, кредитний портфель, резерви, кредитний ризик.

Надання кредитів є найпоширенішою банківською операцією, що генерує основну частину доходів. Однак аналіз ситуації, яка склалась у банківській системі, свідчить, що багато банків зазнало фінансового краху у зв'язку з надзвичайно ризиковою кредитною діяльністю.

Цими та суміжними питаннями займаються такі вітчизняні вчені, як: Ковальов О. П., Вітлінський В. В., Примостка Л. О., Сало І. В. і та ін. Проте варто більш детально звернути увагу на осмислення процесу формування кредитного портфеля, його основних зв'язків з фінансово-економічними показниками, проаналізувати сучасну ситуацію в банках України, зокрема сукупний кредитний портфель.

Метою даної статті є аналіз діяльності банків у сфері кредитування і розроблення рекомендацій щодо її поліпшення.

Розгляд вищезазначених аспектів у першу чергу дозволить зробити висновки про сучасний стан кредитного портфеля банків України та дати рекомендації щодо вдосконалення кредитної політики банків на основі виправлення помилок, що були допущені до початку кризи, та безпосередньо стали однією із її багатьох причин.

Фінансова криза суттєво вплинула на діяльність вітчизняних банків, які до жовтня 2008 р. працювали досить успішно, а лише за 2009 р. отримали збитки в обсязі 18 360 млн грн [1], що перевищує суму прибутків, одержаних банківською системою за три попередні роки, яка становила 18 068 млн грн.

Однією з причин такої ситуації слід визнати стрімке нарощування обсягів кредитування в останні роки, коли обсяг кредитного портфеля перевищив 81 % обсягів активів банків (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кредитного портфеля банків України за 2001 – 2009 роки [1]

Показник /роки	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	1.08.2009
Загальні активи	50 785	67 774	105 539	141 497	223 024	353 086	619 004	973 332	952 099
Кредитний портфель, млн грн	32 097	46 736	73 442	97 197	156 385	269 688	485 507	792 384	746 563
Темпи зростання кредитного портфеля, %	115,6	145,6	157,1	132,4	160,9	172,5	180,0	163,2	94,2
Питома вага кредитного портфеля в активах банків	63,20	68,96	69,59	68,69	70,12	76,38	78,43	81,41	78,41

Як свідчать наведені дані, протягом періоду 2001 – 2008 рр. у банківській системі відбувалося значне та систематичне зростання обсягів кредитування. Так, якщо у 2001 р. темпи приросту кредитного портфеля склали 15,6 %, то вже протягом наступного року вони збільшилися до 45,6 %, а у 2003 р. становили 57,1 %. Найвищі темпи приросту спостерігалися у 2007 р., коли обсяг кредитного портфеля збільшився на 80 % порівняно з попереднім роком.

Одночасно високими темпами відбувалося й зростання питомої ваги кредитного портфеля в активах банків за рахунок зменшення частки всіх інших статей балансу. Так, якщо у 2001 р. цей

показник становив 63 %, що було співставним з європейськими банками, де частка кредитного портфеля становить близько 65 %, то в наступний період він поступово підвищився до 70 % у 2005 р. та перевищив 80 % у 2008 р.

Частку кредитного портфеля в загальних активах на рівні 81 % слід розцінювати як критично високу, відповідно й рівень концентрації кредитних операцій є занадто ризикованим. Безперечно, зростання кредитного портфеля позитивно впливає на ефективність банківської діяльності, проте не можна довго працювати в такому режимі за відсутності диверсифікації робочих активів.

Стрімке зростання обсягів кредитного портфеля, яке спостерігалось протягом останніх років, призвело до негативних наслідків і втрати стабільності банківської системи. Це дозволяє зробити висновок, що банки обрали стратегію максималізації доходів за рахунок підвищення рівня ризику, адже кредитні операції завжди були і залишаються найбільш ризикованими. Знизити ризик можна диверсифікацією активів, зменшуючи частку кредитного портфеля з одночасним збільшенням питомої ваги портфеля цінних паперів. За сучасних умов частка сукупного портфеля цінних паперів українських банків незрівнянно мала проти середньоєвропейського рівня 25 % і складає лише 6 % від загальних активів.

Серед причин, що призвели до погіршення ситуації, також такі, як низька платоспроможність вітчизняних позичальників, неврегульованість законодавства, зокрема щодо процедури банкрутства та процедури реєстрації обтяжень, високий кредитний ризик, що, у свою чергу, вимагає формування значних резервів.

У 2009 році обсяги кредитування знизилися і величина сукупного кредитного портфеля банків становила 746,6 млрд грн, що склало 94 % від попереднього року. Питома вага кредитного портфеля в обсязі загальних активів теж знизилася до рівня 78 %, хоча ще й залишається досить високою.

Як відомо, банки найбільш вразливі до кредитного ризику, який відображає наявну чи потенційну загрозу для надходжень чи капіталу і виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.

Якість сукупного кредитного портфеля банків оцінимо за співвідношенням резервів на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків та обсягу кредитного портфеля, а також частки проблемних кредитів у кредитному портфелі (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз якості кредитного портфеля банків України [3]

Показник/роки	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	01.08.2009
Кредитний портфель, млн грн	32 097	46 736	73 442	97 197	156 385	269 688	485 507	792 384	746 563
Резерви за кредитними операціями, млн грн	2 963	3 575	4 631	6 367	8 328	12 246	18 477	44 502	75 624
Відношення резервів під кредитні ризики до кредитного портфеля, %	9,23	7,65	6,305	6,55	5,324	4,54	3,81	5,62	10,13
Проблемні кредити, млн грн	1 863	2 113	2 500	3 145	3 379	4 456	6 357	18 015	46 055
Питома вага проблемних кредитів у кредитному портфелі, %	5,80	4,52	3,40	3,24	2,16	1,65	1,31	2,27	6,17

Наведені дані показують, що до першої половини 2008 р. частка проблемних (прострочених та сумнівних) кредитів в обсязі кредитного портфеля знизилася в 3,32 раза співвідношення резервів та кредитного портфеля – у 2,1 раза. Відтак можна констатувати, що за звітною інформацією кредитний ризик банків систематично знижувався. Таким чином, у цей період у вітчизняних банках спостерігалася нетрадиційна ситуація – прибутки зростали високими темпами (понад 700 % за шість років), тоді як ризикованість діяльності загалом знижувалася, адже показники ризику демонстрували сталу тенденцію до зниження. Однак такий стан не міг тривати дуже довго, і, розуміючи це, банки намагалися скористатися ситуацією, адже їх приваблювала досить висока норма прибутковості.

Проте цілком очевидно, що загальний ступінь ризикованості банківської діяльності був значно вищий, а така ситуація була одномоментною, а не систематичною. Це означає, що надані банками кредити здебільшого мали довгостроковий характер, тому строки погашення цих кредитів ще не настали, а отже, частка проблемних кредитів в аналізований період не зросла. Разом з тим довгострокові кредити є більш прибутковими для банку, а тому це суттєво вплинуло на рівень загальної прибутковості.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що загалом банківська система перебуває у дуже небезпечному стані. Однак, незважаючи на рекордний показник збитків, зафіксованих у балансах банків за 2009 рік, криза загалом спонукала банківську систему до вдосконалення та переоцінки своїх позицій у сфері менеджменту, що видно з даних на кінець 2009 року.

Для відновлення діяльності банківської системи на попередньому рівні необхідно спрямувати зусилля на підвищення рівня довіри до банків, зосередитись на зростанні рівня капіталізації банківської системи та змінити структуру активних операцій з огляду на досягнення оптимального рівня диверсифікації та необхідність зниження ризиків. Це потребує не лише зусиль кожного окремого банку у сфері

фінансового менеджменту, а й виваженої державної політики та посилення системи банківського регулювання та нагляду.

Таким чином, науковим результатом даного дослідження є визначення перспектив розвитку кредитної діяльності вітчизняних банків. Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямі є розробка рекомендацій щодо формування оптимальної структури кредитного портфеля банку.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Основні показники діяльності банків України на 1 серпня 2009 року // Вісник НБУ. – 2010. – № 9. – С. 45. 2. Дроб'язко А. Регіональний розподіл ринку депозитів та кредитів фізичних осіб в умовах фінансової кризи / А. Дроб'язко // Вісник НБУ. – 2010. – № 9. – С. 8–13. 3. Примостка Л. О. Сучасний стан банківського кредитування / Л. О. Примостка // Фінанси, облік і аудит. – 2010. – № 15. – С. 163–170.